

Vita a moldvai katolikusokról

A Luceafarul című bukaresti lap február 15-i számában terjedelmes kerekasztal-beszélgetés jelent meg a következő címmel: *Originea românească a ceangăilor* – azaz A csángók román eredete. A beszélgetés résztvevői Dumitru Márтинаș *Originea ceangăilor din Moldova* (A moldvai csángók eredete) című, a Tudományos és Enciklopédia Kiadónál 1985-ban megjelent könyvét kommentálták, pontosabban a könyv állításai nyomán fogalmazták meg történelmi és művelődéspolitikai következtetéseiket. Éppen ezek a következtetések kényszerítettek bennünket arra, hogy szembenézzünk az imént említett könyv, illetve a kerekasztal állításaival.

Dumitru Márтинаș elveti azt az – úgymond – a „hivatalos tudomány” által hirdetett elméletet, amely szerint a csángók magyarok volnának, s a nyelvi, néprajzi és művelődéstörténeti tényeken túl ezt bizonyítaná az is, hogy az ortodox vallást követő románság tengerében is megőrizték a római katolikus egyházhoz való tartozásukat. Szerinte a csángók tulajdonképpen római katolikus románok, akik Erdélyből menekültek Moldvába nemzetiségük üldözése miatt, ahogy a román lapban olvasható: „Egy bizonyos erdélyi térségben elmagyarosodott román falvakból egy bizonyos időben és bizonyos okok miatt a lakosság kelet felé emigrált Moldvába, ahol nyelvük moldvai behatások alá került.”

Nem vagyok „csángókutató”, s most nem is kívánok a moldvai római katolikusok etnikai eredetével és kultúrájuk nemzeti hovatarozásával foglalkozni, sem magyarságukat bizonyítani – megtették ezt előttem; olyan régi történelmi dokumentumok, mint I. Ferdinánd király szebeni száz származású követének, Georg Reychersdorfernek 1541-ben keletkezett moldvai útbeszámolója, Bandinus Márk marcianopoliszi érsek 1646-ban kelt moldvai vizitációs jelentése (amelynek egy másolata a gyöngyösi ferences könyvtárban található) vagy éppen Dimitrie Cantemir moldvai fejedelem 1716-ban készült *Descriptio Moldaviae* című latin nyelvű műve, amely a román nemzeti történetírás egyik legfontosabb forrása, és amely a moldvai római katolikusokat ugyancsak magyaroknak tekinti; illetve olyan tudományos munkák, mint Györffy István, Bitay Árpád, Domokos Pál Péter és Mikecs László történeti és néprajzi könyvei vagy Melich János, Horger Antal és a finn Yrjö Wichmann nyelvtörténeti művei. Gondolom, ezek azok a tudományos munkák, amelyeket a Márтинаș könyvről szervezett beszélgetés résztvevői némi megvető hangszúllyal „hivatalos tudománynak” bélyegeznek.

A magyar történészek eddigi vélekedését alaposan megkérdőjelezzik, sőt Ungheanu a magyar történetírás mentalitásának, mondhatnám így: etnopszichológiai gyökereire is rámutat, midőn a következőket állítja: „Egy vándor nép optikája mindenütt vándorló népeket lát, egy állandóan ugyanazon a helyen lakó nép viszont elkerülhetetlenül állandó keretekben gondolkodik. Így lehet magyarálni azt a könnyedséget, amellyel a magyar filológusok a népeket Európa térképén ide-oda sétáltatják. Az a könnyedség, amellyel egy egész népnek a Duna déli részéről és a déli Kárpátokból Erdélybe kerülését állítják, sokat elárul.” Tudniillik azokról a kétségekről van itt szó, amelyekkel a magyar (de nemcsak a magyar) történetírás fogadja az erdélyi dáko-román kontinuitás elméletét. Nos, e kétségek magyarázata: a magyarság nomád mentalitása, amelynek következtében történetíróink nem képesek hinni abban, hogy van a földnek egy népe, amely a világ teremtése óta ugyanazon a helyen lakik; ezek a történetírók tanítják a csángók magyar eredetének tételét is, és írtak össze erről egész könyvtárra való anyagot

De hagyjuk a tudományok berkeit, hivatkozhatnánk akár arra az elemi tényre, hogy a moldvai csángók ma is magyarul beszélnek, s bizony nehéz elképzelni, hogy a magyarul beszélő katolikusok éppen Moldvában, teljességgel román környezetben tanultak volna meg magyarul. Márтинаș és kollégái láthatóan nem sokat törődnek a nyelvföldrajznak és az életnek ezzel az elemi logikájával, s a csángók magyar nyelvűségét egészen eredeti módon magyarázzák: „Azt aényt,

hogy egyes csángók beszélnek magyarul, csupán a románok más nyelvek elsajátítására irányuló ismert és elismert készsége magyarázta.”

A moldvai katolikusok eredetére vonatkozó újszerű elmélet nyomán aztán egész sor következtetést vonnak le a beszélgetés résztvevői. Véleményük szerint a románokat egész történetük során sújtották az erőszakos elnemzetietlenítési-magyarosítási törekvések, ahogy mondják: „Az ázsiai invázók sokkja és az ezt követő elnemzetietlenítés fájdalmas és hosszú folyamat volt, és az egykori keletrománi birodalom némely helyén ma sem szűnt meg.” Nemcsak a moldvai katolikusok voltak ennek az erőszakos magyarosításnak az áldozatai, hanem a székely területek, úgy mond, román lakossága is: „A székely megyék története az őslakos románok elnemzetietlenítésének következménye.” Ez a kijelentés közvetlenül kapcsolódik a két világháború közötti román sovinszta történetíráshoz, s a beszélgetés résztvevői hivatkoznak is Lisseanu román történész 1932-ben kiadott munkájára, amely szerint a székelyek valójában románok, akiket az erőszakos magyarosító politika fosztott meg eredeti nemzeti jellegüktől.

A Luceafarul szerzőinek azonban még ez is kevés: véleményük szerint a régi statisztikák a Tisza mindkét partján több ezres lélekszámú román falvakat mutattak ki, s ezek a falvak még 1918-ban is megvoltak, azóta váltak a magyarosítás áldozataivá. Eszembe jut az a néhány eszterdeje a párizsi Figaróban talált – bukaresti keltezésű – olvasói levél, amely azon panaszkodott, hogy a világ közvéleménye nem veszi figyelembe a Tisza és a magyar–román határ között élő románok mostoha sorsát, holott ezt a területet csak az 1920-as trianoni békeszerződés „szakította el” Romániától („qui nous a été arraché à la suite du traité de Trianon”). Akkor azt hittem, valami rossz viccel állok szemben, azóta gyanakszom, hogy a dolog, ha komikus is, komoly szándékokra utal.

A beszélgetés résztvevői természetesen elutasítják Petru Groza kormányának 1945-ben kezdeményezett demokratikus nemzetiségpolitikáját is, mondván, hogy ez a kormányzat a magyaroknak tett engedmények jegyében erőszakolta rá a csángókra a magyar művelődési és egyházi intézményeket, ahogy olvasom: „Arra ébredtünk, hogy magyar iskoláink vannak és a magyar nyelvet erőszakosan használják a templomokban.” Mindez, mint mondják, „1948-ban a lakosság aktív tiltakozását váltotta ki”, „a templomokba végül nem tudták beerőszakolni a magyar nyelvet a lakosság aktív szembenállása miatt”. Mártonás és a Luceafarul szerzői úgy gondolják, hogy Romániában, pontosabban a csángók között 1945 után is erőszakos magyarosítás folyt, s az eredetileg román moldvai katolikusok elutasították a rájuk erőszakolt magyar papokat és magyar iskolát.

A tények azonban ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják, akár a történelmi múltat, akár a közelmúltat vesszük tekintetbe. Ha Zöld Péter nevezetes 1783-as jelentésére gondolok, amely szerint a moldvai magyarok nem értik a csupán románul beszélő papokat, vagy akár Kovács György erdélyi magyar író 1950-ben kiadott *A szabadság útján – Moldvai csángók között* című riportkönyvét idézem magam elé, amely (a később megszüntetett) moldvai magyar iskolák felállítását követő általános lelkesedést örökítette meg, bizony erős kételyekkel vehetem csak tudomásul a Luceafarul szerzőinek meglepő közléseit. Érvelésük rendszere felettébb törekenynek és hézagosnak látszik, és csak sajnálhatjuk, hogy egy tudományos könyvkiadó és egy nagy múltú irodalmi folyóirat olyan elméleteknek és következtetéseknek ad teret, amelyek egyszerűen nem tudnak ellenállni a leghétköznapibb józan ész kritikájának sem, és fellépésüket legfeljebb az elentmondást nem tűrő hangerő támaszthatja meg.

Pomogáts Béla

Hibaigazítás

Technikai hiba folytán júliusi számunkban az 559. oldal és a hátsó borító képe fölcserélődött. A tévedésért olvasóink szíves elnézését kérjük.